

ანიტა როდინა

დროებითი ღონისძიების არსი და პრობლემური საკითხები ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა

ანიტა როდინა*

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი,
ლატვიის უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი.

მოკლე მიმოხილვა

წინამდებარე სტატიაში ავტორი ანალიზებს ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოს დროებითი ღონისძიების ინსტრუმენტის გამოყენების გამოცდილებას მოქალაქეთა საკონსტიტუციო სარჩელების განხილვისას. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით, სტატიაში განხილულია სასამართლოს ის გადაწყვეტილებებიც, რომლებსაც საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოება არ ითვალისწინებს. ამგვარად, ეს ნაშრომი გვაძლევს პასუხს კითხვაზე, შეუძლია თუ არა საკონსტიტუციო სასამართლოს, შეაჩეროს საქმის განხილვა საერთო იურისდიქციის სასამართლოებში და საკანონმდებლო პროცედურები.

---

* იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური სამართლისა და პროცედურის ასისტენტ-პროფესორი, ლატვიის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დეკანის მოადგილე.

1. თემის აქტუალობა

ერთ-ერთი საპროცედურო საკითხი – დროებითი ღონისძიება – საკონსტიტუციო სარჩელის განხილვას უკავშირდება. თავისი კომპეტენციიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლო ხშირად ერევა პოლიტიკის შემუშავებაში. ეს ახალი ამბავი არ არის იმ ქვეყნებში, რომლებიც საკონსტიტუციო კონტროლის ევროპულ მოდელს მისდევენ. თუკი აბსტრაქტული საკონსტიტუციო კონტროლის სუბიექტებს – პარლამენტს, დეპუტატთა განსაზღვრულ რაოდენობას, ქვეყნის პრეზიდენტს, აღმასრულებელ ხელისუფლებას უფლება აქვთ, მიმართონ საკონსტიტუციო სასამართლოს, მაშინ სასამართლოც, პირდაპირ თუ ირიბად, შეიძლება ჩართული აღმოჩნდეს პოლიტიკურ პროცესებში. ლატვია გამონაკლისს არ წარმოადგენს ამ შემთხვევაში. პოლიტიკისა და სამართლის ურთიერთქმედების პროცესში საკონსტიტუციო სასამართლოს ბევრი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება აქვს მიღებული, ინტერ ალია, დროებითი ღონისძიებასთან დაკავშირებით, მოსარჩელეთა მოთხოვნით. საკონსტიტუციო სასამართლოს საკმაოდ რთულ კითხვებზე უწევს პასუხის გაცემა, როცა ის საკანონმდებლო აქტებით მოუწესრიგებელ პროცედურულ საკითხებს განიხილავს, მაგალითად, აქვს თუ არა მას საერთო სასამართლოში საქმის წარმოების შეჩერების უფლება. თუმცა ყველაზე რთული და პოლიტიკურად სენსიტიური საკითხი, რისი შესწავლაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მოუხდა, გახლავთ სასამართლოს მიერ საკანონმდებლო პროცესის შეჩერების შესაძლებლობა. ეს საკითხი ძალზე აქტუალური გახდა 2012 წლის დასაწყისში ჩატარებული რეფერენდუმის დროს. რეფერენდუმი ტარდებოდა ლატვიური ენისთვის ერთადერთი ოფიციალური ენის სტატუსის შენარჩუნების გადასაწყვეტად. ამ „რეფერენდუმმა“ წამოსწია წინ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებათა მოქმედების სფერო და დროებითი ღონისძიების გამოყენება მის პრაქტიკაში.

2. დროებითი ღონისძიება საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაში

კონსტიტუციური სარჩელი, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის მე-19(2) მუხლის მიხედვით ლატვიის მოქალაქემ შეიძლება შეიტანოს სასამართლოში, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დაცვის საშუალებაა ქვეყანაში¹. ადამიანს უფლება აქვს, მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს იმ სამართლებრივი აქტის (ნორმის) კონსტიტუციასთან შესაბამისობის გასარკვევად, რომლის მიზებითაც დაირღვა მისი კონსტიტუციური უფლებები. თუმცა, ლატვიის კანონით, დასაშვებია მხოლოდ კონსტიტუციური სარჩელის შეტანა, და არა *actio popularis*, რაც ნიშნავს, რომ მოქალაქე უნდა დაემორ-

¹ Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā: Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2009,17.-31.lpp.

ჩილოს სხვადასხვა პროცედურულ და მატერიალურ შეზღუდვებს, მათ შორის, უნდა დაიცვას სუბსიდიარობის პრინციპი. სუბსიდიარობის პრინციპის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანამდე ამოწურული უნდა იქნეს ყველა არსებული და ქმედითი სამართლებრივი საშუალება². ჩვეულებრივ, ლატვიის მოქალაქისთვის სამართლებრივი დაცვის სხვა საშუალება ეროვნულ დონეზე გახლავთ ე.წ. საერთო იურისდიქციის სასამართლო ან სასამართლო სისტემის შესაბამისი ინსტიტუტი, სადაც შეაქვს სარჩელი კონსტიტუციით დაცული უფლებების დარღვევის შესახებ³. აი, აქ დგება ის დრო, თუკი სუბსიდიარობის პრინციპი დაცულია, როცა სასამართლოს შეუძლია დროებითი ღონისძიება გამოიყენოს.

დროებითი ღონისძიების სამართლებრივი საფუძველია საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ მე-19(2) მუხლის მე-5 პუნქტი, რომელიც ითვალისწინებს, რომ „საკონსტიტუციო სარჩელის (განცხადების) შეტანა არ აჩერებს გადაწყვეტილების აღსრულებას, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ საკონსტიტუციო სასამართლო სხვაგვარ გადაწყვეტილებას არ მიიღებს“⁴. ამგვარად, დროებითი ღონისძიება საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებაა საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაში, **შეაჩეროს სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება**. ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ არ ითვალისწინებს რომელიმე სხვა სახის დროებით რეგულაციას.

ლატვიის სასამართლოს დროებითი ღონისძიების გამოცდილება უნიკალური არ არის. მსგავსი პროცედურული ინსტიტუტი სხვა ქვეყნებშიც არის გათვალისწინებული. მაგალითად, პოლონეთის საკონსტიტუციო ტრიბუნალის შესახებ აქტის 50-ე მუხლი უფლებამოსილებას ანიჭებს ტრიბუნალს, რომ მან მიიღოს დროებითი გადაწყვეტილება იმ მიზნით, რომ „გადადოს ან შეაჩეროს გადაწყვეტილების აღსრულება იმ საქმეში, რომელსაც სარჩელი ეხება, თუკი ეს გადაწყვეტილება, განაჩენი ან სხვა სახის ჩანაწერი, გამოიწვევს ისეთ შეუცვლელ სამართლებრივ შედეგებს, რომლებიც საზიანო იქნება მოსარჩელისთვის, ან სადაც მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი ინტერესია, ან მოსარჩელის კიდევ ერთი ინტერესი მის სასარგებლოდ ლაპარაკობს“⁵. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის 32-ე მუხლი ადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებას, გამოიყენოს დროებითი ღონისძიება იმ შემთხვევაში, თუკი ეს „აუცილებელია სერიოზული ზიანის თავიდან ასაცილებლად, გარდაუვალი საფრთხის მოსაგერიებლად ან, თუკი არსებობს სხვა სერიოზული მიზეზი საზოგადოებრივი კეთილდღეობის დასაცავად“⁶. დროებითი ღონისძიება გაგებულია აგრეთვე როგორც სასამართლოს უფლება, შეაჩეროს კანონის ძალაში შესვლა⁷.

² საკრედიტო-საფინანსო ინსტიტუტების კანონის ნორმების შესაბამისობა კონსტიტუციასთან; საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება No 2010-71-01: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Judgment%202010-71-01-parex__ENG.pdf.

³ „ვაჭრობის შესახებ კანონის ძალაში შესვლისთვის საჭირო პროცედურების“ შესახებ კანონის მე-19(5) მუხლის ლატვიის კონსტიტუციის 105-ე მუხლთან და დანიასთან გაფორმებული ხელშეკრულების ზოგიერთი მუხლის შესაბამისობის საკითხი კონსტიტუციასთან. იხ. ლატვიის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება 2009-113-0106 საქმეზე, ნაწილი 14. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2009-113-0106.htm

⁴ კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9>.

⁵ პოლონეთის აქტი საკონსტიტუციო ტრიბუნალის შესახებ: <http://www.trybunal.gov.pl/eng/index.htm>.

⁶ გერმანიის კანონი ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (Gesetz über das Bundesverfassungsgericht) <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BVerfGG.htm#32>.

⁷ კანონი ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ. იურიდიული ტექსტები, გვ.29. Bonn: Internationes, 1996, p. 29.

სლოვენის საკონსტიტუციო სასამართლოსაც ისეთივე ფართო უფლებამოსილებები აქვს დროებითი ღონისძიების გამოყენებისთვის, როგორც გერმანიის ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს. საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ სლოვენის კანონის 39-ე მუხლი ითვალისწინებს, რომ „საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია, შეაჩეროს კანონის ან სხვა სახის რეგულაციის (ან მისი ნაწილის), ან ზოგადი აქტის მოქმედება საზოგადოებრივი უფლებამოსილების განსახორციელებლად [...]“⁸. მაგრამ, თუ სლოვენის სასამართლომ კონსტიტუციური სარჩელი განსახილველად მიიღო, მაშინ პლენუმს უფლება აქვს, შეაჩეროს სადავო ინდივიდუალური აქტი, „თუ მას გამოსასწორებლად რთული და საზიანო შედეგები მოჰყვება“⁹. ასეთივე ვითარება გვაქვს ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოში.

3. დროებითი ღონისძიების შინაარსი საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის მიხედვით

ლატვიის კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (მუხლი მე-19 (2), პუნქტი მე-5) შეიცავს პრეზუმფციას, რომ კონსტიტუციური სარჩელის შეტანამ არ უნდა გამოიწვიოს საერთო სასამართლოს გადაწყვეტილების შეჩერება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ შესაძლოა სხვაგვარი გადაწყვეტილება მიიღოს, ანუ შეაჩეროს სასამართლოს გადაწყვეტილება გამონაკლის და განსაკუთრებულ შემთხვევებში. ამგვარად, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ „[...] დროებითი ღონისძიება უნდა მიიჩნეოდეს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების განსაკუთრებულ პროცედურად [...]“¹⁰. დროებითი ღონისძიების გამოყენება მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში იმას ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს ვერ გამოვიყენებთ როგორც გადაწყვეტილების გადავადების ინსტრუმენტს, თუ მოსარჩელე უკმაყოფილოა ამ გადაწყვეტილებით. უფრო მეტიც, მხედველობაში მისაღები მეორე მხარის სამართლებრივი გარკვეულობა, ანუ ის, რომ გადაწყვეტილება, რომელიც სასამართლომ მიიღო, აღსრულდება. აქ შემდეგი პრინციპიც არის დასაცავი: მანამ, სანამ სხვაგვარად არ გადაწყდება, ივარაუდება, რომ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება კანონიერია. ამავე დროს, თუ გავითვალისწინებთ კონსტიტუციური სარჩელის შინაარსს, შეიძლება გამოჩნდეს და სინამდვილეში გვაქვს კიდევ ისეთი შემთხვევები პრაქტიკაში, როცა სასამართლოს გადაწყვეტილების შეჩერება აუცილებელია.

⁸ სლოვენის რესპუბლიკის აქტი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ [//www.us-rs.si/media/constitutional.court.act.full.text.pdf](http://www.us-rs.si/media/constitutional.court.act.full.text.pdf).

⁹ იქვე, მუხლი 58.

¹⁰ LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes 27.03.2012. lēmums lietā Nr. 2012-07-01, 4.p. Npublicēts.

საკონსტიტუციო სასამართლო არ განსაზღვრავს ფაქტობრივ პირობებს, რომელთა არსებობის პირობებში საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია დროებითი ღონისძიება გამოიყენოს. ვინაიდან დროებითი ღონისძიება განსაკუთრებული პროცედურული ღონისძიებაა, ამიტომ ის მხოლოდ მნიშვნელოვანი მიზნების მისაღწევად გამოიყენება¹¹. საკონსტიტუციო სასამართლოს ჯერჯერობით ორჯერ აქვს ეს ზომა გამოყენებული თავის პრაქტიკაში. პირველ რიგში, საკონსტიტუციო სასამართლომ აღიარა სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერებაზე გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა განსაკუთრებულ შემთხვევებში, რომელთა შედეგად, საერთო სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში შესვლამ, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამდე, შესაძლოა ამ უკანასკნელის აღსრულება შეუძლებელი გახადოს. საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ „მას შეიძლება იმ შემთხვევაში მოსთხოვონ დროებითი ღონისძიების გამოყენება, თუკი არსებობს რეალური შესაძლებლობა იმისა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხს მომავალში საფრთხე დაემუქრება ან მისი აღსრულება შეუძლებელი იქნება“¹². ბუნებრივია, რომ აზრი აღარ ექნებოდა საკონსტიტუციო სამართალწარმოების გაგრძელებას, თუკი გვეცოდინებოდა, რომ საბოლოო შედეგის განჭვრეტა შეუძლებელია, ანდა ისეთ შემთხვევებში, როცა საკონსტიტუციო სამართალწარმოება აზრს კარგავს სასამართლოს გადაწყვეტილებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება უნდა ჰქონდეს, შეაჩეროს სასამართლოს გადაწყვეტილების შესრულება¹³. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეში, სადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსთხოვეს, შეეჩერებინა სასამართლოს გადაწყვეტილება (რომელიც უძრავი ქონების აღწერასა და შეფასებას ეხებოდა და არა გასხვისებას), მან უარი განაცხადა დროებითი ღონისძიების გამოყენებაზე¹⁴. საკონსტიტუციო სასამართლომ საკმაოდ საკამათო გადაწყვეტილება მიიღო და შეაჩერა სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეში, სადაც პირს სისხლის სამართლის სასჯელი – ფულადი ჯარიმა ჰქონდა მისჯილი კანონის შესაბამისად. სწორედ ამ ნორმის კონსტიტუციურობის საკითხს არკვევდა საკონსტიტუციო სასამართლო. საქმის შესწავლისას სასამართლომ დაადგინა, რომ სისხლის სამართლის დამნაშავეს, რომელსაც ჯარიმის გადახდა ჰქონდა დაკისრებული, ყოველთვიურად ექვითებოდა 30% სოციალური დახმარებიდან, რომელსაც ის იღებდა¹⁵. თუკი სასამართლოს გადაწყვეტილება არ შეჩერდებოდა, მაშინ პირი განაგრძობდა სასჯელის მოხდას, ანუ ჯარიმის გადახდას. თუმცა თავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსაზღვრული კრიტერიუმის გათვალისწინებით, ამ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სამართალწარმოება არ შეიძლებოდა უაზრო გამხდარიყო. ფული ეკვივალენტია, რომელიც შეიძლებოდა ამ ადამიანს დაბრუნებოდა, თუკი საკონსტიტუციო სასამართლო მის სასარგებლოდ გადაწყვეტდა საქმეს. მოკლედ, ფაქტს, რომ ფულადი ჯარიმის ანაზღაურების გამარტივებული პროცედურა ლატვიაში ფორმულირებული არ ყოფილა, შეიძლებოდა გავლენა მოეხდინა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე.

¹¹ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 1. Kolēģijas 20.06.2008. lēmums, 6.2.p. Npublicēts.

¹² LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes 20.01.2012. lēmums lietā Nr. 2012-03-01, 6.p. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012-03-01_ricibas_sedes_lēmums.pdf.

¹³ LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes 31.08.2005. lēmums, 3.p. Npublicēts.

¹⁴ იქვე, გვ.2.

¹⁵ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 2. Kolēģijas 29.04.2008. lēmums, 8.p. Npublicēts.

მეორე, საკონსტიტუციო სასამართლომ აღიარა, რომ შეუძლია დროებითი ღონისძიების გამოყენება, თუკი სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას მოსარჩელისთვის სერიოზული ზიანი მოჰყვება¹⁶. ამის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება დროებითი ღონისძიების გამოყენების თაობაზე საქმეში, რომელშიც სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ერთ-ერთი ნორმის კონსტიტუციურობის საკითხი განიხილებოდა. ხსენებული ნორმა უზრუნველყოფის გაყიდვის პროცედურას აწესრიგებდა. მოსარჩელე სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერებას ითხოვდა, რადგან მის უძრავ ქონებაზე, რომელიც ამავდროულად მის საცხოვრებელ ადგილსაც წარმოადგენდა, სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე აუქციონი დაწყებულიყო¹⁷. ნათელი იყო, რომ ხსენებული გადაწყვეტილება რომ შერულებულიყო, მოსარჩელე კარგავდა საცხოვრებელ ადგილს, ანუ ქონებასაც და ეკისრებოდა დამატებითი ვალდებულებებიც (მაგალითად, გადაუხდელი იპოთეკური სესხი, უზრუნველყოფის შემცირებული ღირებულების გამო, სხვა სახლის დაქირავება საცხოვრებლად და ა.შ.). შეიძლება ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში ადამიანს სერიოზული ზიანი ემუქრებოდა და გადაწყვეტილების შეჩერება შეესაბამებოდა ამ ინსტიტუტის არსს.

უნდა აღინიშნოს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო არ წყვეტს სასამართლოს გადაწყვეტილების შეჩერების საკითხს *ex officio*. აუცილებელია, ინდივიდუალურმა პირმა დასაბუთებული კერძო საჩივარი და მტკიცებულებები წარმოადგინოს სასამართლოში და ახსნას, თუ რატომ ითხოვს საკონსტიტუციო სასამართლოსგან გადაწყვეტილების შეჩერებას¹⁸. თუ ეს პროცედურა დაცული არ იქნა, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას, არ გამოიყენოს დროებითი ღონისძიება¹⁹.

4. დროებითი ღონისძიება საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაში: საკონსტიტუციო სასამართლოს განუსაზღვრელი უფლებები?

საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობა ძირითადად რეგულირდება კანონით საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ და საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტით²⁰. საკონსტიტუციო სამართალწარმოებისა და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ურთიერთმო-

¹⁶ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 1. Kolēģijas 20.06.2008. lēmums, 6.2.p. Nepublicēts.

¹⁷ LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes 5.03.2010. lēmums lietā Nr. 2010-08-01, 2.p. Nepublicēts.

¹⁸ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 2. Kolēģijas 8.04.2010. lēmums, 9.p. Nepublicēts.

¹⁹ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 1. Kolēģijas 21.04.2010. lēmums, 9.p. Nepublicēts.; Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 2. Kolēģijas 3.03.2010. lēmums, 6.p. Nepublicēts.

²⁰ საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტი <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=10>.

ქმედება მხოლოდ ორ შემთხვევაშია გათვალისწინებული. სამოქალაქო საპროცესო ნორმები მაშინ გამოიყენება, თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმისწარმოებაში პროცედურული ვადებისა და სანქციების – ფულადი ჯარიმის – გამოყენების აუცილებლობა წამოიჭრება. საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონმდებლობითა და რეგლამენტით დაურეგულირებელ საპროცესო საკითხებს საკონსტიტუციო სასამართლო განიხილავს და ეს პრინციპი დაცულია საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკით. დროებითი ღონისძიების გამოყენების თაობაზე წარმოდგენილ მოთხოვნებს, რომლებიც სხვა კანონებში გათვალისწინებული არ არის, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს დაურეგულირებელ საპროცესო საკითხებად.

4.1. სასამართლო საქმისწარმოების შეჩერება – არის თუ არა ეს დროებითი ღონისძიება?

2012 წლის 21 მარტს საკონსტიტუციო სასამართლომ დროებითი ღონისძიების გამოყენებაზე მიიღო მოთხოვნა ლატვიის ერთ-ერთი უდიდესი ბანკის (Latvijas Krājbanka) გაკოტრების გახმაურებულ საქმეში. ბანკის გაკოტრებამ მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა კერძო თუ საზოგადოებრივ რესურსებს. მოსარჩელების ჯგუფმა (დაზარალებულებმა) მოითხოვა დროებითი ღონისძიების გამოყენება საქმეში, სადაც საკრედიტო-საფინანსო ინსტიტუტების შესახებ კანონის რამდენიმე ნორმა იყო გასაჩივრებული²¹. ნორმები ძირითადად საქმის წარმოების ადმინისტრატორის უფლებებს ეხებოდა. ვინაიდან პარალელურად გაკოტრების საქმე საერთო სასამართლოში განიხილებოდა, მოსარჩელებმა თხოვნით მიმართეს საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომ შეეჩერებინა კონკრეტული სამოქალაქო საქმის წარმოება²². ანუ დროებითი ღონისძიების გამოყენებით, მოსარჩელებს რეალურად გაკოტრების საქმისწარმოების შეჩერება სურდათ.

კონსტიტუციის 85-ე მუხლის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი ინსტიტუტია, მისი უფლებამოსილებები ფუნქციურად არის გამიჯნული დანარჩენი სასამართლო სისტემისგან. სასამართლო ინსტიტუტების გამიჯვნა აბსოლუტურია, არც ერთ მათგანს უფლება არა აქვს, განახორციელოს სხვისი მანდატი. „საერთო იურისდიქციის სამართლებრივ სისტემაში მოქცეული სასამართლოები უფლებამოსილი არიან, განიხილონ სამოქალაქო დავები, სისხლის სამართლის საქმეები და ადმინისტრაციული სარჩელები. თუმცა ზემოთ ჩამოთვლილ სასამართლოებს, კანონის მიხედვით, არა აქვთ ნორმატიული ბუნების აქტის ძალადაკარგულად გამოცხადების უფლება. ამიტომ 1996 წელს ლატვიაში შეიქმნა სასამართლო, რომელიც ამ სისტემაში არ შედის – საკონსტიტუციო სასამართლო, რომელიც კონსტიტუციის 85-ე მუხლის შესაბამისად, უფლებამოსილია, განიხილოს კანონებისა და სხვა ნორმატიული აქტების კონსტიტუციასთან

²¹ Par lietas ierosināšanu: LR Satversmes tiesas 1. Kolēģijas 8.03.2012. lēmums. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012_24_ieros.pdf.

²² LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes 27.03.2012. lēmums lietā Nr. 2012-07-01, http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/rs_lēmums_2012-07-01.pdf.

და სხვა კანონებთან შესაბამისობის საკითხი²³. სასამართლო ინსტიტუტების ფუნქციური განაწილების პრინციპის გათვალისწინებით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება არა აქვს, საერთო სასამართლოების კომპეტენციაში ჩაერიოს, *inter alia*, შეაჩეროს საქმის წარმოება. ცხადია, რომ „საკონსტიტუციო სასამართლომ თავი უნდა შეიკავოს კონკრეტულ სამოქალაქო საქმეში ჩარევისგან და საშუალება უნდა მისცეს საერთო იურისდიქციის სასამართლოს, ყველაზე შესაფერისი საპროცესო ზომები შეარჩიოს კონკრეტულ საქმეში“²⁴. ამგვარად, კონსტიტუციის 85-ე მუხლს თუ გავითვალისწინებთ, საკონსტიტუციო სასამართლოს სხვა სასამართლო ინსტიტუტების სამართალშეფარდების პროცესში ჩარევის უფლებამოსილება არ უნდა მიენიჭოს. ეს დასკვნა კი, თავისთავად, ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება არა აქვს, მიიღოს გადაწყვეტილება საერთო იურისდიქციის სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოების შეჩერებაზე.

ადამიანი ყოველთვის ცდილობს, ყველა შესაძლებლობა გამოიყენოს მისთვის სასურველი და სასარგებლო შედეგების მისაღწევად, *inter alia*, მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოსაც, რათა ამ უკანასკნელმა განიხილოს ისეთი საკითხები, რომლებიც მის იურისდიქციას არ ექვემდებარება. მაგრამ ამ დიდი ბანკის შემთხვევაში ყველა ე.წ. სამართლებრივი „იარაღი“ იმისათვის, რომ დავა საკონსტიტუციო ჩარჩოებში გადაწყვეტილიყო, საერთო სასამართლოს ეპყრა ხელთ, რადგან საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის მე-19(2) მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, „საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის აღძვრა შესაბამისი სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციული საქმეების განხილვის შეწყვეტას იწვევს საერთო იურისდიქციის სასამართლოში მანამ, სანამ საკონსტიტუციო სასამართლო არ გამოიტანს დასკვნას“. ანუ კანონშემოქმედმა გაითვალისწინა, რომ თუ ერთსა და იმავე დავას განიხილავენ საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოები, ამ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმისწარმოებას უნდა მიაჩნდეს უპირატესობა²⁵. ანალოგიურად, სამოქალაქო საპროცესო კანონის 214-ე მუხლის მე-4 პუნქტი ადგენს, რომ საერთო სასამართლომ უნდა შეწყვიტოს საქმის წარმოება, თუ საკონსტიტუციო სასამართლომ ამ საქმის მხარის ან მესამე მხარის მიერ შეტანილი კონსტიტუციური სარჩელის განხილვა დაიწყო²⁶, თუმცა რამდენადაც ამ სტატიის ავტორისთვის არის ცნობილი, სასამართლოს არ შეუწყვეტია საქმე ამ შემთხვევაში. სასამართლოს გადაწყვეტილება ხელმისაწვდომი არ იყო სტატიაზე მუშაობისას და ამიტომ შეუძლებელია სასამართლოს არგუმენტების შეფასება.

²³ „იმ პროცედურის შესახებ, რომლის საფუძველზე გაქირავდება უფასო ბინები უძრავი ქონების სააგენტოს მართვაში მყოფ საცხოვრებელ სახლებში“სახელმწიფო სააქციო საწარმოს – უძრავი ქონების სააგენტოს რეგლამენტის შესაბამისობის საკითხი „სახელმწიფო და ადგილობრივი მთავრობების მიერ საცხოვრებლით დახმარების“ შესახებ კანონის მე-2, მე-10 და მე-11 მუხლებთან, „საცხოვრებელი ფართის ქირავნობის“ შესახებ კანონის მე-40 მუხლთან, „სახელმწიფო და ადგილობრივი მმართველობის საცხოვრებელი სახლების პრივატიზაციის“ შესახებ კანონის გარდამავალი დებულებების მე-4 მუხლთან. იხ.:ლატვიის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება № 04-03(99) საქმეზე, ნაწილი I: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=19> .

²⁴ LR Satversmes tiesas Rīcības sēdes lēmums 27.03.2012. lietā Nr. 2012-07-01, 7.p. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/rs_lemums_2012-07-01.pdf .

²⁵ Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā: Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2009,184.lpp.

²⁶ სამოქალაქო საპროცესო სამართალი: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 326/330 (1387/1391), 03.11.1998.

4.2 საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება, შეაჩეროს საკანონმდებლო პროცედურა

4.2.1 საკონსტიტუციო სასამართლოს დადგენილება ე.წ. „საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ საქმეზე

ერთ-ერთი ყველაზე რთული და მოცულობითი საქმე, რომელიც კი საკონსტიტუციო სასამართლოს ოდესმე განუხილავს, ე.წ. ლატვია-რუსეთის „საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ საქმეა. 2007 წლის დასაწყისში ლატვიის პარლამენტის („Saeima“) წევრებმა წარადგინეს სარჩელი, რომლითაც სადავოს ხდიდნენ „მინისტრთა კაბინეტისთვის 1997 წლის 7 აგვისტოს პარაფირებული, ლატვიის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ლატვია-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის შესახებ შეთანხმების პროექტის ხელმოწერის უფლებამოსილების მინიჭების შესახებ“ კანონის შესაბამისობას „ლატვიის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ“ ლატვიის რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს 1990 წლის 4 მაისის დეკლარაციის პრეამბულასთან და მე-9 მუხლთან, ასევე ლატვიის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ლატვია-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის შესახებ 2007 წლის 27 მარტს გაფორმებული ხელშეკრულების შესაბამისობას ლატვიის კონსტიტუციის²⁷(“Satversme”) მე-3 მუხლთან²⁸. საგანგებოდუნდა აღინიშნოს, რომ საზღვრის შესახებ შეთანხმება არ იყო რატიფიცირებული, ანუ Saeima-ს მიერ დამტკიცებული²⁹. Saeima-ს მიერ დამტკიცებამდე საერთაშორისო შეთანხმების შესაბამისობის სადავოდ გახდის უფლება, რომელიც გამოყენებული იყო ამ შემთხვევაში, ერთადერთი გზაა საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონით გათვალისწინებული საკონსტიტუციო კონტროლის *a priori* ფორმის განსახორციელებლად³⁰.

საკონსტიტუციო სასამართლომ Saeima-ს დეპუტატებისგან სარჩელი მიიღო 2007 წლის 2 მაისს – მას შემდეგ, რაც Saeima-მ 2007 წლის 27 აპრილს პირველი წაკითხვით მიიღო კანონპროექტი ლატვიასა და რუსეთს შორის გაფორმებული საზღვრის შესახებ შეთანხმების

²⁷ „მინისტრთა კაბინეტისთვის 1997 წლის 7 აგვისტოს პარაფირებული ლატვიის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ლატვია-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის შესახებ შეთანხმების პროექტის ხელმოწერის უფლებამოსილების მინიჭების შესახებ“ კანონისა და „ლატვიის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ლატვია-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ შესახებ კანონის პირველი მუხლის სიტყვების „ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის მიერ მიღებული საზღვრების დაურღვევლობის შესახებ პრინციპის დაცვა“ შესაბამისობაზე „ლატვიის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ“ ლატვიის რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს 1990 წლის 4 მაისის დეკლარაციის პრეამბულასთან და მე-9 მუხლთან, ასევე ლატვიის რესპუბლიკასა და რუსეთის ფედერაციას შორის ლატვია-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრის შესახებ 2007 წლის 27 მარტს გაფორმებული ხელშეკრულების შესაბამისობაზე ლატვიის კონსტიტუციის („Satversme“) მე-3 მუხლთან. იხ.: საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება № 2007-10-0102 საქმეზე. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/judg_2007_10_0102.htm.

²⁸ „3. ლატვიის სახელმწიფოს ტერიტორია, საერთაშორისო შეთანხმებებით დადგენილ საზღვრებში, შედგება ვიქიმესგან, ლატგალესგან, კურზემესა და ზემგალესგან“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია <http://saeima.lv/en/legislation/constitution/>.

²⁹ „68. ყველა საერთაშორისო შეთანხმება, რომელიც არეგულირებს საკითხებს, რომლებიც შეიძლება გადაწყვეტილი იქნეს საკანონმდებლო პროცესის მეშვეობით, მოითხოვს Saeima-ს მხრიდან რატიფიცირებას“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია <http://saeima.lv/en/legislation/constitution/>.

³⁰ ლატვიის საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია განიხილოს ლატვიის მიერ ხელმოწერილი ან გაფორმებული საერთაშორისო შეთანხმებების (ასევე Saeima-ს მიერ შესაბამისი შეთანხმების დამტკიცებამდე) კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხი. საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონი, მუხლი 16, პუნქტი 2. <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=9;>

იხ. ასევე ჰ. სტაინბერგერი, „საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების მოდელები“ (Steinberger H. Models of Constitutional Jurisdiction). CDL_STD (1993) 002, p. 5-10. <http://www.venice.coe.int/docs/1993/CDL-STD%281993%29002-e.pdf>.

რატიფიცირებაზე³¹. ეს სარჩელი შეიცავდა მოთხოვნას, **შეჩერებულიყო საზღვრის შესახებ შეთანხმების რატიფიცირება, ანუ მისი დამტკიცება Saeima-ს მიერ**. Saeima-ს დეპუტატებმა თავიანთი მოთხოვნის დასაბუთებისას მიუთითეს, „არსებობს რეალური შესაძლებლობა იმისა, რომ [...]შემთხვევაში შეუძლებელი იქნებოდა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების [...]აღსრულება. საზღვრის შესახებ შეთანხმება საგანგებო საერთაშორისო შეთანხმებაა და მხარეებს არ შეუძლიათ მისი ცალმხრივად დენონსირება ან გამოყოფა [...]. ვინაიდან Saeima-ს სურს საზღვრის შესახებ შეთანხმების დამტკიცება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოცხადებამდე, საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება დროებითი ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობის შესახებ, რომელიც შესაძლებელს გახდის სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტიან აღსრულებას“³². ამგვარად – რაც შეეხება სარჩელის არსებით მხარეს – Saeima-ს დეპუტატებმა მოითხოვეს **Saeima-ში საკანონმდებლო პროცედურის შეჩერება**. ანუ საკონსტიტუციო სასამართლოს უნდა გაეცა პასუხი კითხვაზე – არის თუ არა ნებადართული Saeima-ს საკანონმდებლო პროცედურაში ჩარევა, იმის გათვალისწინებით, რომ „არც კონსტიტუცია და არც საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონი არ არეგულირებს ლატვიის მიერ ხელმოწერილი ან გაფორმებული საერთაშორისო შეთანხმების რატიფიცირების შეჩერების საკითხს. ამ სახის რეგულირებას არც საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტი იძლევა“³³.

საკონსტიტუციო სასამართლომ „სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ“ ვენის 1969 წლის 23 მაისის კონვენციის განაალიზებისას დაადგინა, თუ საკონსტიტუციო სასამართლო აღიარებდა, რომ საზღვრის შესახებ შეთანხმება მართლაც არ შეესაბამება კონსტიტუციის მე-3 მუხლს, მაშინ საფრთხე შეექმნებოდა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას. თუმცა იმავე დროს საკონსტიტუციო სასამართლომ აღიარა, რომ საზღვრის შესახებ შეთანხმების რატიფიცირება, როგორც ასეთი, არ უშლიდა ხელს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას, ვინაიდან იმ მომენტში გადაწყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფა დამოკიდებული იყო სახელმწიფოს სხვა საკონსტიტუციო ინსტიტუციების ქმედებებზე (მაგალითად, სახელმწიფოს პრეზიდენტის ქმედებებზე, რომელმაც უნდა განახორციელოს Saeima-ს გადაწყვეტილებები საერთაშორისო შეთანხმებათა რატიფიცირების შესახებ, რაც შეიძლება გაკეთდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა ამოქმედების შემდეგ).

ლატვიისთვის, როგორც დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის, ძალაუფლების განაწილება მისი მოქმედების საფუძველია. იგი „საკუთარ თავს ავლენს სახელმწიფო ძალაუფლების საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ძალაუფლებებად დაყოფით, რომლებიც დამოუკიდებელი და ავტონომიური ინსტიტუციების მიერ ხორციელდება. ზემოხსენე-

³¹ Saeima-ს რეგლამენტის მიხედვით (მუხლი 114, პუნქტი 2, ქვეპუნქტი 3) 2) მხოლოდ ორი წაკითხვაა საჭირო საერთაშორისო შეთანხმებათა რატიფიცირების შესახებ კანონპროექტების მისაღებად. Saeima-ს რეგლამენტი.
<http://saeima.lv/en/legislation/rules-of-procedure>

³² LR Satversmes tiesas 10.05.2012. lēmums par pieteikuma iesniedzēja lūgumu lietā Nr. 2007-10-0102, გვ. 3.
http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2007_10_0102_lasijums.htm.

³³ იქვე, გვ. 6.

ბული პრინციპი უზრუნველყოფს მათ შორის ბალანსსა და ურთიერთკონტროლს³⁴. აღნიშნული პრინციპის მიხედვით, საკანონმდებლო ძალაუფლება ლატვიაში მინიჭებული აქვს ორ სუბიექტს: Saeima-ს და, ასევე, ხალხს³⁵. საკონსტიტუციო სასამართლო, ძალაუფლების განაწილების პრინციპის შესაბამისად, წარმოადგენს სასამართლო ინსტიტუციას, რომელიც უზრუნველყოფს „სასამართლო სისტემის მხრიდან საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ძალაუფლებების კონტროლს“³⁶.

ამავე დროს, საკონსტიტუციო სასამართლოს არა აქვს შეუზღუდავი უფლებები. კონსტიტუციის 85-ე მუხლი განსაზღვრავს საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას, ითვალისწინებს რა, რომ: „საკონსტიტუციო სასამართლო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე აგვარებს სპეციფიკურ დავებს სამართლებრივი ნორმების იმ მოქმედ ნორმებთან შესაბამისობის შესახებ, რომლებსაც უპირატესი ძალა აქვთ“³⁷. ამგვარად, საკონსტიტუციო სასამართლო იხილავს სპეციფიკურ დავებს ან ქმედებებს ნეგატიური კანონმდებლის სახით. „საკონსტიტუციო სასამართლოს, კონსტიტუციის 85-ე მუხლის შესაბამისად, შეუძლია მხოლოდ შეამოწმოს Saeima-ს მიერ მიღებული კანონების კონსტიტუციურობა, მაგრამ მას არა აქვს უფლებამოსილება, დაადგინოს, თუ რა სახის კანონები უნდა გადასინჯოს Saeima-მ და როდის უნდა იქნეს ეს კანონები მიღებული“³⁸. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ: „ემორჩილება რა ძალაუფლების განაწილების პრინციპს, საკონსტიტუციო სასამართლოს არა აქვს უფლება, შეაჩეროს Saeima-ში კანონის მიღების პროცედურა“³⁹.

თავად Saeima-ს ჰქონდა უფლება, რომელიც მან ამ შემთხვევაში არ განახორციელა, რათა შეეჩერებინა საკანონმდებლო პროცედურა ან საერთაშორისო შეთანხმების რატიფიცირება. ეჭვგარეშეა, რომ Saeima-ს გადაწყვეტილება – არ შეეჩერებინა საკანონმდებლო პროცედურა – იყო პოლიტიკური გადაწყვეტილება. Saeima-ს დაკისრებული აქვს პოლიტიკური კურსის ფორმირება, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო განიხილავდა Saeima-ს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებულ საქმეს და რომ სასამართლოს გადაწყვეტილებამ შეიძლება ზეგავლენა მოახდინოს საერთაშორისო თანამეგობრობაზე, Saeima-ს მოვალეობა იყო საკანონმდებლო პროცედურის

³⁴ ტელეკომუნიკაციების ტარიფთა საბჭოს შესახებ Saeima-ს 1999 წლის 29 აპრილის დადგენილების პირველი და მეოთხე პუნქტების შესაბამისობის შესახებ ლატვიის რესპუბლიკის Satversme-ს (კონსტიტუციის) პირველ და 57-ე მუხლებთან და სხვა კანონებთან. იხ. ლატვიის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება № 03-05 (99) საქმეზე, ნაწილი 1. <http://www.satv.tiesas.gov.lv/?lang=2&mid=19>.

³⁵ „64. Saeima-ს და, ასევე, ხალხს აქვთ უფლება, აწარმოონ საკანონმდებლო პროცესი კონსტიტუციით დადგენილი პროცედურების შესაბამისად და კონსტიტუციითვე დადგენილი მოცულობით“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია. <http://saeima.lv/en/legislation/constitution/>.

³⁶ „სასამართლო ძალაუფლების შესახებ“ კანონის გარდამავალი დებულებების მე-7 პუნქტის მეორე წინადადებისა და მე-17 პუნქტის (კანონის 2008 წლის 14 ნოემბრის ფორმულირებით) შესაბამისობის შესახებ ლატვიის რესპუბლიკის Satversme-ს (კონსტიტუციის) პირველ, 83-ე და 107-ე მუხლებთან. იხ.: ლატვიის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება № 2009-11-01 საქმეზე, ნაწილი 5. http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/judg_2009_11.htm.

³⁷ პროკურატურის შესახებ კანონის პირველი მუხლის პირველი პუნქტის; მე-4 მუხლის პირველი პუნქტის; მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის; 22-ე მუხლისა და 50-ე მუხლის შესაბამისობის შესახებ ლატვიის რესპუბლიკის Satversme-ს (კონსტიტუციის) პირველ, 58-ე, 82-ე, 86-ე და 90-ე მუხლებთან. იხ.: ლატვიის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება № 2006-12-01 საქმეზე, ნაწილი 9.2. http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/judg_2006-12-01.htm.

³⁸ LR Satversmes tiesas 10.05.2012. lēmums par pieteikuma iesniedzēja lūgumu lietā Nr. 2007-10-0102, გვ. 10. http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/2007_10_0102_lasijums.htm.

³⁹ იქვე.

შეჩერება. საკანონმდებლო აქტები არ ადგენს, რომ პრევენციული საკონსტიტუციო კონტროლის შემთხვევაში საერთაშორისო შეთანხმებათა რატიფიცირება უნდა შეჩერდეს, თუმცა ეს ვალდებულება გამომდინარეობს ძალაუფლების განმახორციელებელ ინსტიტუციებს შორის თანამშრომლობისა და ურთიერთპატივისცემის პრინციპიდან. ბოლოს და ბოლოს, ძალაუფლების განმახორციელებელი ინსტიტუციების მიზანია ლატვიის, როგორც სამართალზე დაფუძნებული სახელმწიფოს, ფუნქციონირების უზრუნველყოფა.

4.2.2 საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება, შეაჩეროს რეფერენდუმი

კონსტიტუციის 65-ე მუხლის მიხედვით, ელექტორატის ერთ მეათედს შეუძლია წარუდგინოს Saeima-ს კანონპროექტები⁴⁰. 2011 წლის ბოლოს ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ შეაგროვა 187, 378 ამომრჩევლის, ანუ იმ მოქალაქეთა 12.14 პროცენტის ხელმოწერები, რომელთაც აქვთ უფლება, კენჭი უყარონ Saeima-ს უკანასკნელ გადაწყვეტილებას „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ კანონპროექტთან დაკავშირებით⁴¹. ეს კანონპროექტი ითვალისწინებდა დებულებებს რუსული ენის, როგორც მეორე სახელმწიფო ენის, სტატუსის შესახებ⁴² და თუმცა არც საზოგადოება და არც პოლიტიკური ელიტა არ იყვნენ დარწმუნებული, შეგროვდებოდა თუ არა ხელმოწერათა აუცილებელი რაოდენობა, კონსტიტუციის 78-ე მუხლის თანახმად, კანონი „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ წარედგინა სახელმწიფოს პრეზიდენტს, რომელმაც იგი განსახილველად პარლამენტს წარუდგინა. 2011 წლის 22 დეკემბერს Saeima-მ უარყო ამომრჩევლების მიერ კონსტიტუციაში შესატანად წარდგენილი შესწორებები⁴³. შესაბამისად, კანონი „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ უნდა წარდგენილიყო რეფერენდუმის ჩასატარებლად, ვინაიდან კონსტიტუციის 78-ე მუხლის თანახმად, თუ Saeima არ მიიღებს ხალხის მიერ წარდგენილ კანონპროექტს მისი შინაარსის შეუცვლელად, კანონპროექტი წარდგენილი უნდა იქნეს ეროვნული მასშტაბის რეფერენდუმის ჩასატარებლად⁴⁴. ეროვნული რეფერენდუმი ზემოხსენებული კანონპროექტის მიღებასთან დაკავშირებით 2012 წლის 18 თებერვალს ჩატარდა⁴⁵.

⁴⁰ „65. კანონპროექტები Saeima-ს შეიძლება წარუდგინონ პრეზიდენტმა, კაბინეტმა ან Saeima-ს კომიტეტებმა, შემდგარმა Saeima-ს არა ნაკლებ ხუთი წევრისგან ან წინამდებარე კონსტიტუციაში განსაზღვრული პროცედურების შესაბამისად და აქვე განსაზღვრულ შემთხვევებში ელექტორატის ერთმა მესამედმა“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია <http://saeima.lv/en/legislation/constitution/>.

⁴¹ ხელმოწერები ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებებთან დაკავშირებით 1-დან 30 ნოემბრამდე შეგროვდება <http://web.cvk.lv/pub/public/30189.html>.

⁴² კანონპროექტი „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“. <http://web.cvk.lv/pub/public/30190.html>

⁴³ Latvijas Republikas 11. Saeimas rudens sesijas sešpadsmitā (ārkārtas) sēde 2011. gada 22. decembrī. <http://saeima.lv/lv/transcripts/view/99>.

⁴⁴ „78. ამომრჩევლებს, რომელთა რაოდენობა შეადგენს არა ნაკლებ ელექტორატის ერთი მეათედისა, უფლება აქვთ, წარუდგინონ პრეზიდენტს სრულყოფილად ჩამოყალიბებული კანონპროექტი კონსტიტუციაში ან კანონში შესწორებების შეტანასთან დაკავშირებით, ხოლო პრეზიდენტმა ეს კანონპროექტი უნდა წარუდგინოს Saeima-ს. თუ Saeima რ მიიღებს ამ კანონპროექტს მისი შინაარსის შეუცვლელად, კანონპროექტი წარდგენილი უნდა იქნეს ეროვნული მასშტაბის რეფერენდუმის ჩასატარებლად“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია <http://saeima.lv/en/legislation/constitution/>.

⁴⁵ რეფერენდუმის შედეგებმა აჩვენა, რომ 273,347 ამომრჩეველმა მისცა ხმა კონსტიტუციაში შესწორებების შეტანას, ხოლო 821,722 ამომრჩეველი ამის წინააღმდეგი იყო. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციის 79-ე მუხლი ადგენს, რომ

ეროვნულ რეფერენდუმზე დაყენებული საკითხი, ერთი შეხედვით, დაკავშირებული იყო კონსტიტუციის „ჩვეულებრივ“ შესწორებებთან, თუმცა ამ შემთხვევაში შესწორებები ეხებოდა ძალზე მნიშვნელოვან საკითხს – სახელმწიფო ენას და ერთადერთ სახელმწიფო ენად ლატვიური ენის დარჩენის შესაძლებლობას. საზოგადოებაში განსხვავებული აზრები იყო რუსული ენისათვის სახელმწიფო ენის სტატუსის მინიჭების შესახებ, ლატვიაში იმის განხილვაც კი დაიწყო, საერთოდ შესაძლებელია თუ არა კონსტიტუციის მე-4 მუხლის⁴⁶ შესწორება. ანალოგიურად, სახელმწიფოს პრეზიდენტმა, როდესაც Saeima-ს ხალხის მიერ ჩამოყალიბებული კანონპროექტი წარუდგინა, განმარტა, რომ „რუსული ენისათვის მეორე სახელმწიფო ენის სტატუსის მინიჭება ნიშნავს ლატვიაზე როგორც ეროვნულ სახელმწიფოზე უარის თქმას და კონსტიტუციის არსთან – იმ იდეებთან, რომლებსაც ემყარება ლატვიის რესპუბლიკა და მისი აღდგენილი დამოუკიდებლობა – წინააღმდეგობაში შესვლას“⁴⁷. ამავე დროს, სახელმწიფოს პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ „კონსტიტუციის 78-ე მუხლი არ აძლევს სახელმწიფოს პრეზიდენტს არჩევანის საშუალებას – წარუდგინოს თუ არ წარუდგინოს Saeima-ს ამომრჩეველების მიერ ინიცირებული კანონპროექტი. მე ვასრულებ აღნიშნულ მუხლში ჩამოყალიბებულ მოვალეობას და წარვუდგენ Saeima-ს კანონპროექტს გადაწყვეტილების მისაღებად, თუმცა მიმაჩნია, რომ საჭიროა საკონსტიტუციო კუთხით შეფასება იმისა, დასაშვებია უნდა იყოს თუ არა ამგვარი კანონპროექტების განხილვა“⁴⁸.

ვინაიდან პოლიტიკური ელიტა ეძებდა გზებს ეროვნული რეფერენდუმის შესაჩერებლად, ეროვნულ რეფერენდუმამდე, 2012 წლის 12 იანვარს, Saeima-ს დეპუტატებმა საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიტანეს სარჩელი, რომელშიც სადავოს ხდიდნენ „ეროვნული რეფერენდუმებისა და საკანონმდებლო ინიციატივების შესახებ“ კანონის დებულების, სახელმწიფოს პრეზიდენტის გადაწყვეტილებისა და Saeima-ს პრეზიდენტის მოსაზრების შესაბამისობას კონსტიტუციის დებულებებთან⁴⁹. თუმცა განსახილველი საკითხის ყველაზე საინტერესო ასპექტი ის ფაქტი იყო, რომ მომჩივნებმა ითხოვეს დროებითი ღონისძიების გამოყენება ამ შემთხვევაშიც, ანუ მათ მოითხოვეს „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ კანონპროექტთან დაკავშირებით ეროვნული რეფერენდუმის შეჩერება. 2012 წლის 20 იანვარს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება საქმის ინიცირების შესახებ და განმწესრიგებელ სხდომაზე ასევე განიხილა საკითხი – აქვს თუ არა საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება, შეაჩეროს ეროვნული რეფერენდუმის პროცედურა⁵⁰.

რეფერენდუმის ჩასატარებლად წარდგენილი კონსტიტუციის შესწორებები მიღებული იქნება, თუ მათ ხმას მისცემს ხმის უფლების მქონე ადამიანების სულ მცირე ნახევარი. მოქალაქეობისა და მიგრაციის საქმეთა სამსახურის მოსახლეობის რეესტრიდან მიღებული ინფორმაციის მიხედვით, 2012 წლის 18 თებერვალს ლატვიის 1,545,004 მოქალაქეს ჰქონდა ხმის უფლება. შესაბამისად, რეფერენდუმის შედეგები აჩვენებს, რომ კონსტიტუციაში შესწორებების შეტანას მხარი არ დაეჭირა, ვინაიდან რეფერენდუმში შესწორებების სასარგებლოდ მიცემული ხმების რაოდენობა 772,502-ზე, ანუ ხმის უფლების მქონე ადამიანების ნახევარზე ნაკლები იყო. იხ. რეფერენდუმი „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ კანონპროექტთან დაკავშირებით. <http://web.cvk.lv/pub/public/30287.html>.

⁴⁶ „4. ლატვიის რესპუბლიკის ოფიციალური ენაა ლატვიური ენა. ლატვიის ეროვნული დროშა იქნება წითელი თეთრი ზოლით“. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუცია. <http://saeima.lv/en/legislation/constitution>

⁴⁷ Valsts Prezidenta 2011. Gada 20. Decembra vēstule Nr. 261 LR Saeimas priekšsēdētājam S. Āboltiņam. <http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/liikumdosanas-iniciativa20122011.pdf>

⁴⁸ იქვე.

⁴⁹ Pieteikums Nr. 5/2012. Npublicēts

⁵⁰ Par lietas ierosināšanu un lūgumu sasaukt Satversmes tiesas rīcības sēdi: LR Satversmes tiesas 2. Kolēģijas 20.01.2012. lēmums. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012_5_ierosin_deputati_tautas_nobalsosana.pdf

განმწესრიგებელ სხდომაზე იმ საკითხის გადაწყვეტისას, შეაჩეროს თუ არა ეროვნული რეფერენდუმი – ისევე, როგორც „საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ შემთხვევაში – საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს საკითხი იყო მოუწესრიგებელი საპროცედურო საკითხი, რომელზეც საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება. თავის გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ გააანალიზა, საკმარისი იყო თუ არა სარჩელში მოცემული არგუმენტები მის დასაკმაყოფილებლად, იმის დადგენის გზით, დაემუქრება თუ არა საფრთხე მომავალში საკონსტიტუციო სასამართლოს დადგენილების აღსრულებას ან თუ მისი აღსრულება საერთოდ შეუძლებელი გახდება. განმწესრიგებელ სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილება, *inter alia*, მიუთითებს, რომ „კონსტიტუცია არ ანიჭებს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებას, ჩაერიოს საკანონმდებლო პროცედურაში“⁵¹. უნდა განიმარტოს, რომ ეროვნული რეფერენდუმი, რომელიც ჩატარდა, ამ შემთხვევაში იყო საკანონმდებლო პროცედურის განხორციელება, როგორც ის განსაზღვრულია კონსტიტუციაში. თუმცა განმწესრიგებელ სხდომაზე ასევე დადგინდა, რომ „სარჩელი[...] არ იძლევა მნიშვნელოვან არგუმენტებს, რომლებიც დაასაბუთებდა დროებითი ღონისძიების გამოყენებას № 2012-03-01 საქმის არსებით განხილვამდე. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს არა აქვს საფუძველი, შეაჩეროს [...] „ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში შესწორებების შესახებ“ კანონპროექტთან დაკავშირებით გამოცხადებული ეროვნული რეფერენდუმი“⁵².

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას ავტორი აფასებს როგორც წინააღმდეგობრივს. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ იგი ვერ ჩაერევა საკანონმდებლო პროცედურაში, თუმცა, ამავე დროს, საკონსტიტუციო სასამართლოს ის კი არ აღუნიშნავს, რომ მას არა აქვს ეროვნული რეფერენდუმის შეჩერების უფლება, არამედ მან მიუთითა, რომ ამ საქმეში არ ყოფილა წარმოდგენილი მნიშვნელოვანი არგუმენტები ეროვნული რეფერენდუმის შესაჩერებლად. ანუ საკონსტიტუციო სასამართლოს არ ჰქონდა საკმარისი საფუძველი ეროვნული რეფერენდუმის შესაჩერებლად. ამგვარად, ეს გადაწყვეტილება მნიშვნელოვნად განსხვავდება წინა გადაწყვეტილებებისგან „საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ საქმეზე. ერთ შემთხვევაში („საზღვრის შესახებ შეთანხმების“ საქმეში) დადგინდა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს არა აქვს უფლება, ჩაერიოს საკანონმდებლო პროცედურაში, მაგრამ მეორეში (ეროვნული რეფერენდუმის საქმეში) საკონსტიტუციო სასამართლომ დაუშვა ეროვნული რეფერენდუმის შეჩერების – ანუ საკანონმდებლო პროცედურაში ჩარევის შესაძლებლობა. ეს ბადებს კითხვას – როგორ შეესაბამება ეს დასკვნა ძალაუფლების განაწილების პრინციპს, რომელსაც თავად საკონსტიტუციო სასამართლო ცნობს? ასევე, ჩნდება კითხვა ერის უფლებასთან დაკავშირებით, გადაწყვიტოს მისთვის მნიშვნელოვანი საკითხები რეფერენდუმის გზით. საკანონმდებლო პროცედურა, რომელსაც ეხებოდა საქმე მოცემულ შემთხვევაში, ლატვიაში რეგულირდება კონსტიტუციით და Saeima-ს რეგლამენტით. არც ერთი ზემოხსენებული სამართლებრივი აქტი არ ითვალისწინებს სასამართლო ხელისუფლების უფლებას – საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებას – ზეგავლენა მოახდინოს და განსაზღვროს საკანონმდებლო პროცედურა. კანონმდებელს რომ მოესურვებინა საკონსტიტუციო

⁵¹ LR Satversmes tiesas rīcības sēdes 20.01.2012. lēmums lietā Nr. 2012-03-01, გვ. 8. http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2012-03-01_ricibas_sedes_lēmums.pdf

⁵² იქვე.

სასამართლოსთვის ამგვარი საკანონმდებლო პროცედურის შეჩერების უფლების მინიჭება, იგი მკაფიოდ უნდა ყოფილიყო ჩამოყალიბებული შესაბამის სამართლებრივ მარეგულირებელ დოკუმენტში, უპირველეს ყოვლისა, კონსტიტუციაში. საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა იმოქმედოს როგორც ნეგატიურმა კანონმდებელმა და შეამოწმოს მიღებული კანონების კონსტიტუციურობა, მაგრამ არ უნდა არეგულირებდეს და განსაზღვრავდეს კანონების მიღებას.

საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა შეინარჩუნოს ექსკლუზიური საკონსტიტუციო კონტროლის უფლება, ხოლო საკანონმდებლო ფუნქციები Saeima-ს და ხალხს დაუტოვოს. თითოეულმა ინსტიტუციამ უნდა შეასრულოს მისთვის დადგენილი ფუნქციები. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია, რომ თითოეულმა ინსტიტუციამ შეინარჩუნოს და დაიცვას საკუთარი დამოუკიდებლობა – მისი ფუნქციონირების საყრდენი. სხვა ინსტიტუციებთან ერთად, საკონსტიტუციო სასამართლოსაც უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, დაიცვას თავისი უფლება – განახორციელოს მართლმსაჯულება – ანუ დაიცვას პრინციპები, რომლებიც საფუძვლად დაედო მის ჩამოყალიბებას, მათ შორის ძალაუფლების განაწილების პრინციპი.